

EN MEIERIMANN I KRIGEN

Meieribestyrer Harald Husebyes krigsopplevelser

Barnas beretning Del 1: Krigsutbruddet

Forord av tidligere meierisjef Ole Chr. Hov, ved TINE Midt-Norge
Ørland (1995 – 2006)

I meieriets 133-årige historie har 16 ulike meieribestyrere / meierisjefer gjennom vekslende forhold og konjunkturer ofte måttet takle tunge og vanskelige utfordringer. Men neppe har noen av de 16 opplevd en vanskeligere tid ved meieriet enn Harald Husebye. Han var meieribestyrer fra 1938 til 1960.

Harald Husebye var så å si født inn i meierindustrien. Hans far Helmer Husebye hadde bygd opp og drevet en betydelig privat meierivirksomhet med basis i Oslo (Kristiania) og Brumunddal. Dette meieriforetaket gikk i 1936 inn i det nyopprettede landsomfattende meierisamvirket.

Som det fremgår av artikkelen var han også utdannet som marineflyger og var vernepliktig løytnant da krigen brøt ut. Han viste seg som en handlekraftig deltaker i de dramatiske begivenhetene som fant sted i området i disse kaotiske dagene. I 1943 ble han arrestert av tyskerne. Etter et fangeopphold på Grini ble han sendt til fangeleiren Schildberg i Polen, deretter til fangeleiren Luckenwalde i Tyskland, hvor han satt til krigens slutt.

I de to årene før han ble arrestert, fikk han bruk for all sin kløkt og handlekraft for å holde meieriet i drift. Det var mangel på alle slags driftsmidler, og melkeproduksjonen sank til nesten en tredjedel av det siste førkrigsåret.

Da han etter hjemkomsten fra fangenskapet i 1945, skulle bygge opp igjen meieridriften, sto han over for en formidabel oppgave. Utstyret var utslitt og det var lenge mangel på alle viktige driftsmidler. Han fikk bruk for all sin gjennomføringskraft, og på forbausende kort tid fikk han meieriet på fote igjen. Da han døde i 1960, 62 år gammel, var produksjonen godt over dobbelt så stor som i toppåret 1939. Harald Husebye var også benyttet i et stort antall betydelige tillitsverv innenfor meieribruket.

Den spennende historien om krigsopplevelsene til Harald Husebye er ført i penn av hans datter Ellen Høgvall og hennes brødre Harald Stein og Ragnar Husebye.

DEL 1: Fars opplevelser fra 9.april til 3.mai 1940

Far, Harald Johannes Husebye, ble født i Oslo i 1897

I 1938 ble han tilsatt som bestyrer av Ørlandet Meieri og Statens Meieriskole for kvinner, Ørland; stillinger han hadde til sin død i 1960.

Far avtjente sin verneplikt i Marinen.

Høsten 1919 ble han opptatt ved Marinens Flyveskole i Horten og han fikk «Certifikat som Flyver med Hydroaeroplan» året etter.

Dette var fremdeles i flyvningens barndom.

Det første flyverkullet ble utdannet i Horten i 1915. Flyene i Horten var sjøfly med flottører og meget enkle.

Krigsutbruddet

Som vernepliktig offiser av løytnants grad meldte far seg til tjeneste på Ørlandet da krigen brøt ut 9nde april 1940.

Dette skrev han i brev til kaptein A. W. Ross, Lande pr. Sarpsborg, 15. aug. 1940:

"--- Etter hva der fortelles passerte de fremmede fartøyer Grip ved 11 tiden om kvelden 8/4 og passerte Garten Signalstasjon her på Ørlandet kl 3:00 9/4.

Tilsynelatende kom besøket allikevel som en overraskelse idet alle fyr var tendt..... «

Fra fars brev til Demobiliseringskontoret, Trondheim, 22nde juli 1940.

«Det meddeles at straks ordre om mobilisering utgikk om morgenen 9nde april fandt jeg meg forpliktet til å henvende meg til nærmeste høyere chef for å innhente ordre. Jeg henvendte meg pr. rikstelefon til Chefen for Sjøforsvaret Agdenes festning og den tilsagte meldte seg litt før kl 9 fm. Denne ga meg straks ordre om å melde meg for Kommandørkaptein Bergersen, Trondheim. Jeg fandt å gjøre oppmerksom på at Trondheim alt var besatt og at det selvfølgelig var umulig å melde meg i Trondheim. Jeg fikk da ordre om å reise ut til Garten Signalstasjon, Ørlandet, som jeg straks satte meg i forbindelse med, hvortil jeg reiste samme formiddag.

Ved ankomsten til Garten fant jeg ingen befalingsmann, altså ingen av høyere grad enn meg selv, hvorefter jeg måtte overta kommandoen, og etter at forbindelsen ble avbrutt med

Agdenes ved middagstider samme dag, måtte jeg handle etter beste skjønn for å gjøre det ut av situasjonen som jeg anså mulig.»

Fra boken «Norges Sjøkrig», bind 2, leser vi:

«Beian kystvaktstasjon på Garten ble ved 13:30 tiden overtatt av flygerløytnant Harald Johannes Husebye, som på eget ansvar ga ordre til «Heilhorn» (kystvaktskip) om å stoppe all inngående trafikk. Hensikten var at ingen norske skip skulle falle i tyskeres hender.» --- «Ved 17-tiden kom en melding : «Gi opp for overmakt!»

Hverken kaptein Brekke på «Heilhorn» eller løytnant Husebye på Garten ga opp for noen overmakt.

»Løytnant Husebye fortsatte sitt virke som kystvaktssjef, og kunne i tiden fremover gi mange verdifulle meldinger både til mineleggeren «Frøya» og til våre egne og allierte i Namsos. Især var det meget å fortelle om undervannsbåter.»--

- «Fra en liten post på Snellingen kom 5-6 karer og meldte seg for Husebye. Ved meldingen om de alliertes ankomst til Namsos fikk de lov til å ta med sine våpen og dra, hvor den ene ble drept ved bombing.»--

«Kystvaktmennene på Garten ble flyttet over til Beian på fastlandet, hvor utsikten over havet var like god, og hvor det var lettere å lure tyskerne.

Kom det tyskere i nærheten, ble stasjonen demobilisert. Så snart faren var over, mobiliserte løytnant Husebye på ny.»

«---Om morgenen 11 april kom 9 franske fly for inngående over Ørlandet. De fløy så lavt at det ble sagt de «kom krabbende langs bakken.»

Allierte fly var flere ganger etter tyske mål inne ved Trondheim denne tiden. Tyskerne bombet bl.a. litt på Ørlandet. 27. april skulle de således ha hevn for en motorbåt de mente det hadde

vært englendere i, men som ingen ellers kjente til. De kastet omtrent et dusin bomber og oppnådde bl. a. å knuse ca. 400 vindusruter i det store meieriet der.»

Alle på kystvaktstasjonen utførte en stor og verdifull jobb.

Kaptein Brekke på Heilhorn og hans mannskap gjorde også en fantastisk innsats. Da Ørlandet ble besatt av tyskere, dro Heilhorn videre til Namsos.

Etter at Ørlandet var besatt av tyskerne, reiste far 24. april nordover med fiskeskøyte(r) for å melde seg til fortsatt tjeneste i Namsos. Underveis fikk han, og de andre som reiste sammen med ham, reddet noen engelske flyvere.

Fra bind 1 i Norges sjøkrig kan vi lese:

«-----En tysk krysser, Kønigsberg, ble bombet av engelske fly ved Skoltegrunnskaien i Bergen.-----« ---

--- »Den ene av de engelske flygerne som hadde senket «Kønigsberg» ble 14 dager senere, sammen med noen kolleger, påtruffet av den norske flygerløytnant Harald Johannes Husebye på Trøndelagskysten og tatt med i skøyte til Namsos , hvor de kom om bord i luftvernkrysseren «Calcutta»»

---«Av de andre besetningene ble den ene av løytnant Husebye tatt med fra Bessaker, den andre fra Sandviksberget»

Namsos

Tilbake til fars brev til kaptein Ross :

«...Men snart ble all forbindelse brutt (til og fra Garten), og jeg reiste da til Namsos med en fiskeskøyte (eller rettere 2) for å innhente nærmere ordre.»---

I Namsos møtte han en by i ruiner etter tyskernes bombing lørdag 20.april.

Ruinen av kirken raget høyest. Få dager etter trakk de allierte styrkene seg ut fra byen.

---«Turen frem og tilbake tok 10 døgn, hvorav reisen 5 døgn. Det ble imidlertid lite å gjøre for meg der, og jeg reiste da tilbake dagen før troppene forlot byen. Det var naturligvis ustanselig bombing av havnen og krigsskib i Namsos. Så en engelsk destroyer bli rammet av

en fulltreffer, så den kom i brann og senere sank, eller ble senket... Gruppesentralen er naturligvis oppløst nu, og ellers er det vel ikke rart igjen av marinen heller»

Tilbake til 9. april

I løpet av morgenen eller formiddagen den 9nde april ble mor og vi barna kjørt til Furunes meieri, i nabobygda Bjugn. Vi ble der de nærmeste ukene inntil far kom tilbake fra Namsos. (Den 3. mai.)

Ellen var 9 mnd. og hadde kikhoste. Ragnar var mellom 2 og 3 år, - Stein nesten 5. Stein og Ragnar hadde også nettopp hatt kikhoste. I sin glede over å slippe ut, plasket begge to opp i en stor, iskald sølepytt. Stakkars mor!

Far skrev i all hast korte notiser til mor og oss barna.

Til oss avsluttet han slik:

«.....Kjære alle tre. Husk å be også for far når dere ber aftenbønn.

Gud være med dere. Hjertelig hilsen fra far. Tusen X”.

Far fikk Deltagermedaljen for sin krigsinnsats:

LTN HARALD HUSEBYE har under felttoget i Norge 1940 deltatt i forsvaret av Fedrelandet fra 9-4-1940 til 3-5-1940.

Norge takker Deg for Din innsats i Frihetskampen

Haakon R

(Fordi far skrev på maskin og alltid tok en kopi som han arkiverte, har vi kunnet lese brevene hans i arkivet han etterlot seg.)

06.12.2018 Ellen (Husebye) Høgvall